

۱۴-۱- بازار بین‌المللی اسعار عمده

در سال ۱۳۸۸، بانک مرکزی آمریکا و اغلب کشورهای صنعتی به استثنای حوزه یورو، نرخ بهره کلیدی را تغییر ندادند. بانک مرکزی منطقه یورو نرخ بهره کلیدی را طی دو مرحله در دو ماه متوالی از ۱/۵ درصد در اسفند ماه ۱۳۸۷ به ۱/۰ درصد در اردیبهشت ماه ۱۳۸۸ کاهش داد و تا انتهای سال در همان سطح ثابت نگه داشت.

در این سال متوسط نرخ برابری هر دلار آمریکا در برابر یورو و پوند انگلیس به ترتیب ۰/۳ و ۶/۷ درصد افزایش یافت و در برابر ین ژاپن و فرانک سوئیس به ترتیب ۷/۶ و ۳/۲ درصد کاهش یافت.

جدول ۱۴-۱- نرخ بهره کلیدی کشورهای عمده صنعتی (درصد)

تغییرات (واحد درصد)	پایان سال			
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	
۰/۰	۰/۲۵	۰/۲۵	۲/۲۵	آمریکا
-۰/۵	۱/۰۰	۱/۵۰	۴/۰۰	حوزه یورو
۰/۰	۰/۵۰	۰/۵۰	۵/۲۵	انگلیس
۰/۰	۰/۱۰	۰/۱۰	۰/۵۰	ژاپن
۰/۰	۰/۲۵	۰/۲۵	۲/۷۵	سوئیس

جدول ۱۴-۲- متوسط نرخ برابری هر دلار آمریکا با ارزهای عمده در بازار لندن

درصد تغییر	سال			
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	
۰/۳	-۰/۶	۰/۷۱	۰/۷۱	یورو
۶/۷	۱۸/۰	۰/۶۳	۰/۵۹	پوند
-۷/۶	-۱۲/۳	۰/۹۳	۱/۰۱	یکصد ین ژاپن
-۳/۲	-۵/۶	۱/۰۶	۱/۱۰	فرانک سوئیس

در سال ۱۳۸۸، روند تغییر رابطه برابری ارزهای جهان‌روا^(۱) عمدتاً تحت تاثیر ریسک‌گریزی معامله‌گران و دورنمای اقتصاد کشورهای انتشاردهنده ارزها قرار داشت. در این سال نرخ بهره کلیدی^(۲) حوزه یورو به یک درصد کاهش یافت، نرخ بهره کلیدی سایر کشورهای صنعتی جهان در حداقل مقدار خود تثبیت شد، روند نزولی رشد اقتصادی اغلب کشورهای بزرگ جهان تداوم یافت و سیاست‌های انبساطی پولی کماکان از سوی کشورهای مزبور دنبال شد. در نتیجه تحولات مزبور، ین ژاپن و فرانک سوئیس مورد استقبال فعالان بازار ارز قرار گرفت و نرخ برابری آنها در برابر سایر ارزها افزایش یافت.

در سال مورد بررسی، بازار داخلی ارز به‌رغم کاهش قابل ملاحظه ارزش صادرات نفتی کشور از ثبات و آرامش نسبی برخوردار بود. در این سال معادل دلاری فروش ارز بانک مرکزی در نتیجه افزایش ارزش صادرات غیرنفتی و کنترل نسبی واردات کالا، کاهش یافت. همچنین، تداوم روند عدم تعدیل نرخ اسمی ارز متناسب با شکاف نرخ‌های تورم داخلی و خارجی موجب تقویت ارزش واقعی ریال در مقابل ارزهای عمده در سال مورد بررسی شد. با توجه به تداوم روند تقویت ارزش واقعی ریال، انتظار می‌رود این پدیده حاشیه سود صادرات، رقابت‌پذیری بخش واقعی و کسری حساب جاری (بدون نفت) را متاثر کرده باشد.

۱- یورو، دلار آمریکا، پوند انگلیس، ین ژاپن و فرانک سوئیس
 ۲- این نرخ توسط سیاست‌گذاران پولی تعیین می‌شود و مبنای اعتبار به بانک‌ها از سوی بانک‌های مرکزی است.

فصل ۱۴ تحولات بازارهای ارز و طلا

۱۴-۲- قیمت طلا در بازارهای بین‌المللی

در سال ۱۳۸۸، روند افزایشی قیمت جهانی طلا تحت تاثیر بحران‌ها و تنش‌های بین‌المللی و منطقه‌ای، کاهش بازدهی بازارهای مالی و سرمایه و افزایش تقاضای سرمایه‌گذاری بانک‌ها و موسسات سرمایه‌گذاری تداوم یافت و متوسط قیمت آن نسبت به رقم متناظر سال قبل حدود ۱۷ درصد افزایش یافت.

جدول ۱۴-۳- متوسط قیمت هر اونس طلا در بازار

درصد تغییر		سال		
		فلزات گرانبهای لندن		
۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶
۱۷/۳	۱۴/۶	۱۰۱۷/۶	۸۶۷/۷	۷۵۶/۹

مآخذ: پایگاه اطلاع‌رسانی Kitco.com

۱۴-۳- بررسی تحولات بازار ارز کشور

۱۴-۳-۱- رابطه برابری ریال با اسعار عمده

در سال ۱۳۸۸، متوسط نرخ برابری دلار با ریال نسبت به سال قبل از آن اندکی افزایش یافت. متوسط نرخ

برابری سایر اسعار عمده با ریال نیز به تبعیت از تحولات بازارهای جهانی و تغییرات نرخ برابری دلار با ریال، تغییر کرد؛ به طوری که متوسط نرخ برابری پوند با ریال نسبت به سال ۱۳۸۷ کاهش یافت و نرخ برابری سایر اسعار عمده با ریال افزایش یافت.

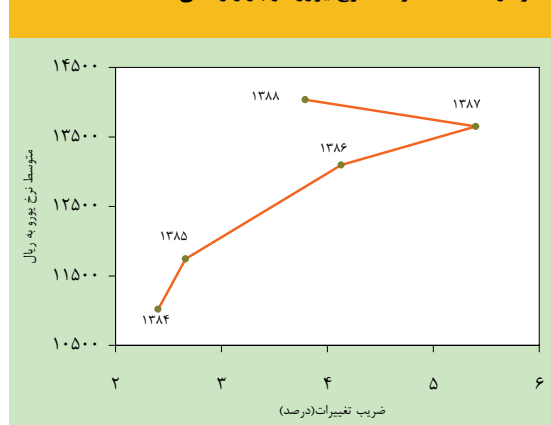
مقایسه ضریب تغییرات^(۱) نرخ ارزهای عمده در

بازار رسمی (بین‌بانکی) نشان می‌دهد که نرخ برابری اسعار عمده (بجز فرانک سوئیس) در سال ۱۳۸۸ نسبت به سال ۱۳۸۷ از نوسان کمتری برخوردار بوده است. همچنین، نرخ برابری پوند و ین با ریال به ترتیب بیشترین ضریب تغییرات را داشته‌اند که نشان‌دهنده نوسان بیشتر نرخ آنهاست. در این دوره، نرخ یورو پس از دلار کمترین نوسان را تجربه کرد.

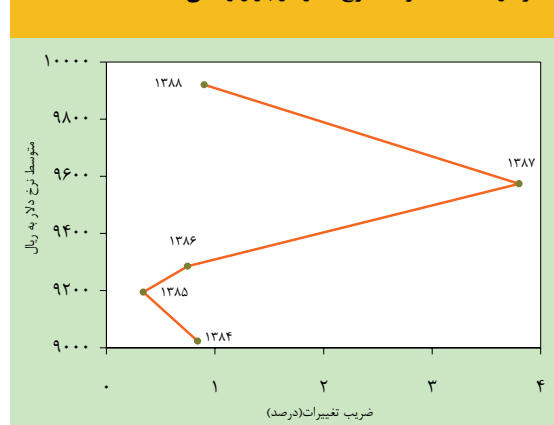
جدول ۱۴-۴- نرخ ارزهای عمده در بازار رسمی ارز (بین‌بانکی اصلی)

درصد تغییر متوسط سالانه	۱۳۸۸		۱۳۸۷		۱۳۸۶		
	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	
۳/۶	۰/۹۰	۹۹۲۰	۳/۷۹	۹۵۷۴	۰/۷۵	۹۲۸۵	دلار
۲/۸	۳/۷۹	۱۴۰۳۳	۵/۳۹	۱۳۶۵۰	۴/۱۳	۱۳۰۹۶	یورو
-۴/۳	۴/۰۴	۱۵۸۴۶	۱۰/۲۵	۱۶۵۶۵	۱/۹۷	۱۸۶۳۵	پوند
۱۱/۶	۳/۹۹	۱۰۶۷۷	۹/۵۰	۹۵۶۵	۵/۱۸	۸۱۰۷	یک‌صد ین ژاپن
۶/۹	۳/۸۸	۹۳۲۹	۲/۷۶	۸۷۲۷	۴/۹۷	۷۹۸۶	فرانک سوئیس

نمودار ۱۴-۲- تحولات نرخ یورو در بازار رسمی

نمودار ۱۴-۱- تحولات نرخ دلار در بازار رسمی

۱- انحراف معیار تقسیم بر میانگین

جدول ۱۴-۵- نرخ ارزهای عمده در بازار غیررسمی

درصد تغییر متوسط سالانه	۱۳۸۸		۱۳۸۷		۱۳۸۶		
	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	
۳/۲	۰/۸۶	۹۹۷۹	۳/۶۲	۹۶۶۷	۰/۶۴	۹۳۵۷	دلار
۲/۵	۳/۸۱	۱۴۱۰۴	۵/۳۰	۱۳۷۶۲	۴/۲۷	۱۳۲۰۹	یورو
-۵/۳	۴/۰۳	۱۵۹۹۹	۹/۴۹	۱۶۸۹۴	۱/۹۴	۱۸۷۹۲	پوند
۱۱/۷	۴/۰۳	۱۰۶۸۰	۹/۵۱	۹۵۶۰	۵/۲۱	۸۱۰۶	یکصدین ژاپن
۶/۴	۴/۰۸	۹۳۹۶	۲/۲۱	۸۸۲۸	۵/۰۴	۸۰۳۳	فرانک سوئیس

۱۴-۳-۲- معاملات بازار بین بانکی ارز

در سال ۱۳۸۸، معادل ۵۳۳۴۳ میلیون دلار ارز (دلار، یورو، ین، پوند و سایر ارزها) در بازار بین بانکی معامله شد که نسبت به سال قبل (۵۶۴۳۸ میلیون دلار) ۵/۵ درصد کاهش داشت. در این سال نیز روند صعودی سهم بازار فرعی از کل معاملات بازار بین بانکی تداوم یافت و از ۶۷/۰ درصد در سال ۱۳۸۷ به ۷۱/۳ درصد رسید.

معادل دلاری کل معاملات انجام شده در بازار اصلی با ۱۷/۷ درصد کاهش از ۱۸۶۱۹ میلیون دلار در سال ۱۳۸۷ به ۱۵۳۲۰ میلیون دلار در سال ۱۳۸۸ کاهش یافت. بررسی معاملات بازار بین بانکی اصلی نشان می دهد که در سال ۱۳۸۸، بانک مرکزی با اختصاص ۷۷/۶ درصد (معادل ۱۱۸۸۴ میلیون دلار) از فروش ارز بازار اصلی به خود، همچنان تامین کننده اصلی ارز در این بازار بوده است.

جدول ۱۴-۷- خلاصه معاملات بازار بین بانکی ارز (میلیون دلار)

درصد تغییر	سال				
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶		
۱۷/۷-	۱۰/۹	۱۵۳۲۰	۱۸۶۱۹	۱۶۷۹۵	بازار اصلی
		۲۸/۷	۳۳/۰	۳۹/۵	سهم (درصد)
۰/۵	۴۶/۸	۳۸۰۲۴	۳۷۸۱۹	۲۵۷۶۹	بازار فرعی
		۷۱/۳	۶۷/۰	۶۰/۵	سهم (درصد)
-۵/۵	۳۲/۶	۵۳۳۴۳	۵۶۴۳۸	۴۲۵۶۴	جمع کل

ارزش کل معاملات بازار فرعی ارز در سال ۱۳۸۸ معادل ۳۸۰۲۴ میلیون دلار بود که نسبت به رقم مشابه سال قبل (۳۷۸۱۹ میلیون دلار) ۰/۵ درصد رشد داشت. در این بازار نیز بانک مرکزی با اختصاص بیش از ۹۸ درصد (معادل ۳۷۳۰۳ میلیون دلار) از فروش ارز سال ۱۳۸۸ به خود، تامین کننده اصلی

مقایسه متوسط نرخ اسعار عمده در بازار رسمی (بین بانکی) و بازار غیررسمی نشان می دهد که نرخ برابری ارزها در بازار غیررسمی عمدتاً متأثر از بازار رسمی (بین بانکی) ارز بوده و متوسط نرخ برابری همه ارزها در بازار غیررسمی اندکی بیشتر از بازار رسمی (بین بانکی) بوده است.

بررسی ضریب تغییرات نرخ ارزها در بازار غیررسمی نیز نشان می دهد که رابطه برابری تمامی اسعار عمده (به استثنای فرانک سوئیس) با ریال در سال ۱۳۸۸ نسبت به سال قبل از نوسان کمتری برخوردار بوده است. در این بازار نیز نرخ فرانک سوئیس، ین و پوند به ترتیب بیشترین ضریب تغییرات و یورو پس از دلار (بائباترین ارز دو بازار) کمترین نوسان را داشتند.

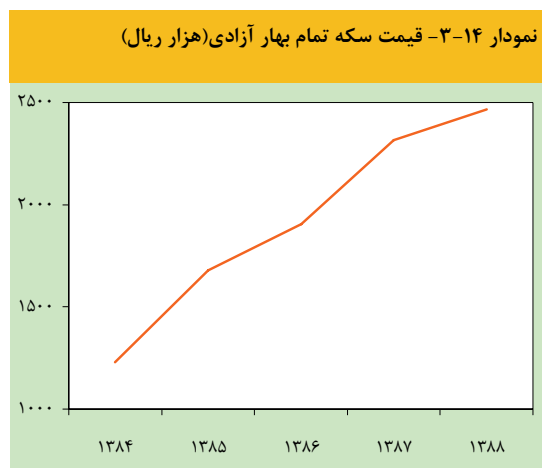
در سال ۱۳۸۸، شکاف نسبی^(۱) متوسط نرخ دلار و یورو در دو بازار رسمی و غیررسمی در مقایسه با سال های قبل کاهش یافت. کاهش شکاف نسبی نشان دهنده همگرایی بیشتر دو بازار برای نرخ های دلار و یورو بود. براساس معیار مزبور، تفاوت نرخ دلار و یورو در بازار غیررسمی از نرخ های متناظر در بازار رسمی به طور متوسط کمتر از یک درصد بوده است.

جدول ۱۴-۶- شکاف نسبی نرخ دلار و یورو در بازار غیررسمی از رسمی (درصد)

تغییرات	سال			
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	
-۰/۴	۰/۶۰	۰/۹۸	۰/۷۸	دلار
-۰/۳	۰/۵۰	۰/۸۳	۰/۸۶	یورو

۱- نسبت تفاضل متوسط نرخ دلار و یورو در دو بازار به متوسط نرخ این اسعار در بازار رسمی

فصل ۱۴ تحولات بازارهای ارز و طلا

دوره برنامه چهارم توسعه

براساس بند (الف) ماده ۴۱ قانون برنامه چهارم توسعه، دولت موظف به «کنترل نوسانات شدید نرخ ارز در تداوم سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز به صورت نرخ شناور مدیریت شده و با استفاده از سازوکار عرضه و تقاضا، با در نظر گرفتن ملاحظات حفظ توان رقابت بنگاه‌های صادرکننده و سیاست جهش صادراتی» شده است. بررسی شاخص‌های مرتبط با این موضوع نظیر ضریب تغییرات نرخ اسعار در بازارهای رسمی و غیررسمی و شکاف نسبی نرخ ارزها در دو بازار مزبور نشان می‌دهد که دولت طی سال‌های اجرای قانون برنامه چهارم توسعه به دلیل مزاد بالای حساب‌جاری و ذخایر مناسب ارزی، نوسانات نرخ ارز را به خوبی کنترل کرده است.

جدول ۱۴-۱۰- شکاف نسبی نرخ ارزهای عمده در

بازار غیررسمی از بازار رسمی (درصد)	سال				
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴
دلار	۰/۱۸	۰/۳۴	۰/۷۸	۰/۹۸	۰/۶۰
یورو	۰/۵۵	۰/۸۰	۰/۸۶	۰/۸۳	۰/۵۰

ارز بازار بوده است. بنابراین، در بازار بین‌بانکی ارز، بانک مرکزی نقش تأمین‌کننده اصلی ارز و بانک‌های تخصصی و تجاری نقش خریدار ارز را دارند.

در سال ۱۳۸۸، روند کاهشی سهم دلار از مبادلات بازار بین‌بانکی ارز که از سال‌های پیش آغاز شده بود متوقف شد. در این سال سهم دلار و درهم امارات به عنوان جایگزین اصلی دلار، در مبادلات ارزی بازار بین‌بانکی افزایش یافت. در سال مورد بررسی، یورو همچنان بیشترین سهم را در مبادلات بازار بین‌بانکی به خود اختصاص داد، اما سهم این ارز در مقایسه با سال ۱۳۸۷ حدود ۸ واحد درصد کاهش یافت.

جدول ۱۴-۸- مبادلات بازار بین‌بانکی به تفکیک ارز (میلیون دلار)

سهم (درصد)	سال			
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	
دلار	۵/۱	۱/۷	۲۷۱۱	۲۸۲۹
یورو	۷۵/۳	۸۳/۰	۴۰۱۹۱	۳۶۸۸۴
درهم	۱۸/۸	۱۴/۳	۱۰۰۴۷	۲۴۷۸
سایر	۰/۷	۱/۰	۳۹۵	۳۷۳
جمع	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۵۳۳۴۳	۴۲۵۶۴

۱۴-۴- قیمت سکه‌های طلا در بازار داخلی

در سال ۱۳۸۸، قیمت طلا در بازار داخلی تحت تاثیر قیمت جهانی طلا، تورم داخلی و نرخ بازدهی نگهداری سایر دارایی‌ها افزایش یافت. در سال مزبور، نیم‌سکه با ۱۷/۹ درصد تغییر از بیشترین افزایش و سکه تمام بهار آزادی با ۶/۵ درصد تغییر از کمترین افزایش قیمت برخوردار بود.

جدول ۱۴-۹- قیمت قطعات مختلف سکه بهار آزادی (هزار ریال)

درصد تغییر	سال			
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	
ربع سکه	۱۶/۴	۱۵/۲	۶۲۹/۹	۴۶۹/۸
نیم‌سکه	۱۷/۹	۱۹/۱	۱۲۳۹/۲	۸۸۲/۵
سکه تمام بهار آزادی	۶/۵	۲۱/۵	۲۴۶۶/۶	۱۹۰۶/۸
سکه تمام طرح جدید	۱۷/۶	۱۸/۸	۲۴۱۵/۳	۱۷۲۸/۷

جدول ۱۴-۱۱- ضریب تغییرات نرخ یورو و دلار در دوره اجرای برنامه چهارم توسعه

۱۳۸۸		۱۳۸۷		۱۳۸۶		۱۳۸۵		۱۳۸۴	
بازار غیررسمی	بازار رسمی	بازار غیررسمی	بازار رسمی	بازار غیررسمی	بازار رسمی	بازار غیررسمی	بازار رسمی	بازار غیررسمی	بازار رسمی
۰/۸۶	۰/۹۰	۳/۶۲	۳/۷۹	۰/۶۴	۰/۷۵	۰/۵۰	۰/۳۴	۰/۸۳	۰/۸۱
۳/۸۱	۳/۷۹	۵/۳۰	۵/۳۹	۴/۲۷	۴/۱۳	۲/۵۱	۲/۶۶	۲/۲۵	۲/۲۵